Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 23. novembra 2017*

„Predhodno odločanje – Konkurenca – Svoboda opravljanja storitev – Najnižji zneski nagrad, ki jih določi poklicna organizacija odvetnikov – Prepoved sodišču, da bi naložilo povračilo zneska nagrade, ki je nižji od teh najnižjih zneskov – Nacionalna ureditev, s katero se šteje, da je davek na dodano vrednost (DDV) del cene storitve, ki se opravi pri opravljanju svobodnega poklica“

V združenih zadevah C-427/16 in C-428/16,

katerih predmet sta predloga za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ju je vložilo Sofiyski rayonen sad (okrožno sodišče v Sofiji, Bolgarija), z odločbama z dne 26. aprila 2016, ki sta na Sodišče prispeli 1. avgusta 2016, v postopkih

„CHEZ Elektro Bulgaria“ AD

proti

Yordanu Kotsevu (C-427/16)

in

„FrontEx International“ EAD

proti

Emilu Yanakievu (C-428/16),

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi R. Silva de Lapuerta, predsednica senata, C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin (poročevalec) in E. Regan, sodniki,

generalni pravobranilec: N. Wahl,

sodni tajnik: M. Aleksejev, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 1. junija 2017,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD K. Kral in K. Stoyanova, agenta,

– za „FrontEx International“ EAD A. Grilihes, agent,

* Jezik postopka: bolgarščina.

– za ciprsko vlado D. Kalli, agentka,

– za Evropsko komisijo L. Malferrari, I. Zaloguin in P. Mihaylova, agenti,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predloga za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na razlago člena 56(1) in člena 101(1) PDEU, Direktive Sveta 77/249/ES z dne 22. marca 1977 o učinkovitem uresničevanju svobode opravljanja storitev odvetnikov (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 1, str. 52) ter Direktive Sveta 2006/112/ES z dne 28. novembra 2006 o skupnem sistemu davka na dodano vrednost (UL 2006, L 347, str. 1).

2 Ta predloga sta bila vložena v okviru sporov med družbo „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD in Yordanom Kotsevom (C-427/16) ter družbo „FrontEx International“ EAD in Emilom Yanakievom (C-428/16) glede zahtevkov za izdajo plačilnega naloga zlasti za povračilo nagrade odvetnika in plačila pravnega svetovalca.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Člen 78, prvi odstavek, točka (a), Direktive 2006/112 določa:

„Davčna osnova vključuje naslednje elemente:

(a) davke, dajatve, prelevmane in takse, razen [davka na dodano vrednost (DDV)];

[…]“

4 Člen 1(1), prvi pododstavek, Direktive 77/249 določa:

„Ta direktiva se uporablja v mejah in pod pogoji, ki so v njej določeni za dejavnosti odvetnikov, ki jih opravljajo z zagotavljanjem storitev.“

Bolgarsko pravo

5 Člen 78 Grazhdanski protsesualen kodeks (zakonik o civilnem postopku, v nadaljevanju: GPK) določa:

„1. Takse, stroške postopka in morebitno nagrado odvetnika, ki jih je plačala tožeča stranka, mora nositi tožena stranka v tolikšnem delu, v kolikšnem je bilo zahtevku ugodeno.

[…]

5. Če je nagrada odvetnika, ki jo je plačala ena izmed strank, glede na pravno in dejansko zahtevnost zadeve previsoka, lahko sodišče na predlog nasprotne stranke glede tega dela stroškov naloži povračilo nižjega zneska, vendar ta ne sme biti nižji od najnižjega zneska, določenega v členu 36 [Zakon za advokaturata (zakon o odvetništvu)].

[…]

8. Do povračila odvetniške nagrade, ki ga naloži sodišče, so upravičene tudi pravne osebe in samostojni podjetniki, če jih zastopa pravni svetovalec.“

6 Člen 36(1) in (2) zakona o odvetništvu določa:

„1. Odvetnik ali odvetnik iz države članice Unije ima pravico do plačila za svoje delo.

2. Višina nagrade se določi s pogodbo, ki jo skleneta odvetnik ali odvetnik iz države članice Unije in stranka. Višina mora biti primerna in upravičena in ne sme biti nižja, kot je za zadevno opravilo določeno v uredbi Vissh advokatski savet [višji svet odvetniške zbornice, Bolgarija].“

7 Člen 118(3) tega zakona določa:

„Za člane višjega sveta odvetniške zbornice so lahko izvoljeni člani odvetniške zbornice, ki imajo vsaj petnajst let poklicnih izkušenj kot odvetniki.“

8 Člen 121(1) navedenega zakona določa:

„Višji svet odvetniške zbornice izdaja uredbe, ko to določa zakon ali kodeks odvetniške poklicne etike.“

9 Člen 132 istega zakona določa:

„Disciplinska kršitev je krivdna kršitev obveznosti iz tega zakona in kodeksa odvetniške poklicne etike, iz uredb in odločb višjega sveta odvetniške zbornice ter odločb svetov odvetniške zbornice in generalnih skupščin, ter tudi:

[…]

5. dogovor s stranko o plačilu, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega v uredbi višjega sveta odvetniške zbornice za ustrezno vrsto opravila, razen če je ta možnost določena v tem zakonu in uredbi.“

10 Člen 1 Naredba n 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia (uredba št. 1 o minimalni višini odvetniških nagrad, v nadaljevanju: uredba št. 1) določa:

„Višina plačila za pravno pomoč odvetnika se določi na podlagi svobodnega dogovora s pisno pogodbo, sklenjeno s stranko, vendar ne sme biti nižja od najnižjega zneska, ki je za ustrezno vrsto pomoči določena s to uredbo.“

11 Iz člena 7(5) uredbe št. 1 v povezavi z odstavkom 2, točka 1, te uredbe je razvidno, da ta minimalni znesek nagrade v zadevah, kakršni sta ti v postopku v glavni stvari, znaša 300 bolgarskih levov (BGN) (približno 154 EUR).

12 Člen 2a dopolnilnih določb k navedeni uredbi določa:

„Za odvetnike, ki niso registrirani v skladu z [Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (zakon o davku na dodano vrednost)], višina nagrade po tej uredbi ne vključuje davka na dodano vrednost, medtem ko se pri registriranih odvetnikih na nagrado po tej uredbi odmeri davek na dodano vrednost in ta velja za neločljiv sestavni del odvetniške nagrade, ki jo mora plačati stranka.“

Spora o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

Zadeva C-427/16

13 Družba CHEZ Elektro Bulgaria je pri predložitvenem sodišču vložila predlog za izdajo plačilnega naloga zoper Y. Kotseva, da bi ji ta med drugim plačal znesek 60 BGN iz naslova odvetniške nagrade.

14 Ker je ta znesek nižji od najnižjega zneska, določenega z uredbo št. 1, predložitveno sodišče opozarja, da dogovor o plačilu, ki je nižje od tistega, določenega z navedeno uredbo, pomeni disciplinsko kršitev na podlagi zakona o odvetništvu. Res je sicer, da lahko bolgarska sodišča, če je nagrada odvetnika glede na pravno in dejansko zahtevnost zadeve previsoka, glede tega dela stroškov naložijo povračilo nižjega zneska, vendar ta ne sme biti nižji od najnižjega zneska.

15 Predložitveno sodišče navaja, da se zadeva C-427/16 razlikuje od tiste, v kateri je bila izdana sodba z dne 5. decembra 2006, Cipolla in drugi (C-94/04 in C-202/04, EU:C:2006:758), in od tiste, v kateri je bila izdana sodba z dne 19. februarja 2002, Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97). Bolgarska zakonodaja namreč višji svet odvetniške zbornice, katerega člani so izključno odvetniki, ki jih odvetniki izvolijo iz svojih vrst, pooblašča, da določi najnižje nagrade brez vsakršnega nadzora javnih organov.

16 Predložitveno sodišče v zvezi s tem pojasnjuje, da višji svet odvetniške zbornice nastopa kot podjetniško združenje.

17 Nazadnje predložitveno sodišče dodaja, da v skladu s členom 2a dopolnilnih določb k uredbi št. 1 znesek nagrad odvetnikom, ki niso registrirani v skladu z zakonom o davku na dodano vrednost ne vsebuje DDV. Za registrirane odvetnike je DDV na nagrade obračunan in velja za neločljiv sestavni del nagrade, ki jo mora plačati stranka, ki se tako poviša za 20 % DDV. Posledica tega vštetja DDV je, da mora biti nagrada ponovno obdavčena po tej davčni stopnji, saj se spremeni davčna osnova. Predložitveno sodišče meni, da sta v členu 2a dopolnilnih določb k Uredbi št. 1 pomešana pojma „cena“ in „davek“ v smislu člena 1 Direktive 2006/112. Meni, da ta pojma nimata ne iste podlage ne istega naslovnika.

Zadeva C-428/16

18 Družba FrontEx International je s predlogom za izdajo plačilnega naloga predložitvenemu sodišču predlagala, naj E. Yanakievu naloži, da ji plača 200 BGN iz naslova plačila zaposlenega pravnega svetovalca.

19 Zahtevani znesek je nižji od najnižjega zneska 300 BGN, določenega z uredbo št. 1.

20 Predložitveno sodišče meni, da delodajalci pravnih svetovalcev opravljajo dejavnost, ki je konkurenčna odvetniški dejavnosti. Zato se postavlja vprašanje skladnosti določbe GPK, s katero je pravnim svetovalcem zagotovljena pravica do plačila kot odvetniku, z Direktivo 77/249 in s členom 101(1) PDEU.

21 V teh okoliščinah je Sofiyski rayonen sad (okrožno sodišče v Sofiji, Bolgarija) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja, ki so v obeh zadevah enaka:

„1. Ali člen 101(1) PDEU (prepoved preprečevanja, omejevanja ali izkrivljanja konkurence) nasprotuje členu 36(2) [zakona o odvetništvu], v skladu s katerim ima združenje podjetij, ki opravljajo samostojni poklic (višji svet odvetniške zbornice), diskrecijsko pravico, da na podlagi pristojnosti, ki jo je nanjo prenesla država, vnaprej določi najmanjšo dopustno višino cen za storitve, ki jih opravljajo ta podjetja (odvetniške nagrade)?

2. V primeru pritrdilnega odgovora na prvo vprašanje: ali je člen 78(5), *in fine*, [GPK] (v delu, v katerem ta določba ne dopušča znižanja odvetniške nagrade pod določeni najnižji dopustni znesek) v nasprotju s členom 101(1) PDEU?

3. V primeru pritrdilnega odgovora na prvo vprašanje: ali je člen 132, točka 5, [zakona o odvetništvu] (glede uporabe člena 136(1) tega zakona) v nasprotju s členom 101(1) PDEU?

4. Ali člen 56(1) PDEU (prepoved omejevanja svobode opravljanja storitev) nasprotuje členu 36(2) [zakona o odvetništvu]?

5. Ali je člen 78(8) [GPK] v nasprotju s členom 101(1) PDEU?

6. Ali je člen 78(8) [GPK] v nasprotju z Direktivo [77/249] (glede pravice oseb, ki jih zastopajo pravni svetovalci, da zahtevajo povračilo odvetniških stroškov)?

7. Ali je člen 2a dopolnilnih določb k [uredbi št. 1], ki dopušča, da se [DDV] šteje za sestavni del cene za storitev, opravljeno pri izvajanju samostojnega poklica (v zvezi z vključitvijo [DDV] kot dela dolgovane odvetniške nagrade), v nasprotju z Direktivo [2006/112]?“

22 Predsednik Sodišča je s sklepom z dne 14. septembra 2016 odločil, da se zadevi C-427/16 in C-428/16 združita za pisni in ustni postopek ter za izdajo sodbe.

Vprašanja za predhodno odločanje

Dopustnost

23 Evropska komisija postavlja vprašanje dopustnosti od prvega do šestega vprašanja za predhodno odločanje.

24 Komisija opozarja, da predložitveno sodišče ni pristojno za izdajo plačilnega naloga za znesek, ki je višji od dejansko plačanega. Poleg tega trdi, da to, da dogovor o plačilu, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega z uredbo št. 1, pomeni disciplinsko kršitev, v skladu s sodno prakso Sodišča ni veljavna podlaga za zahtevo razlage s predhodno odločbo.

25 V zvezi s tem je treba razlikovati med dopustnostjo prvega, drugega, tretjega, petega in šestega vprašanja za predhodno odločanje na eni strani ter dopustnostjo četrtega vprašanja za predhodno odločanje na drugi.

26 Na prvem mestu je treba glede prvega, drugega, tretjega, petega in šestega vprašanja za predhodno odločanje opozoriti, da je v okviru sodelovanja med Sodiščem in nacionalnimi sodišči, določenim v členu 267 PDEU, le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in ki mora prevzeti odgovornost za sodno odločitev, tisto, ki ob upoštevanju posebnosti zadeve presodi potrebo po izdaji predhodne odločbe, da

bi lahko izdalo sodbo, in tudi upoštevnost vprašanj, ki jih predloži Sodišču. Zato je Sodišče, kadar se predložena vprašanja nanašajo na razlago prava Unije, načeloma dolžno odločati (sodba z dne 26. julija 2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, točka 23 in navedena sodna praksa).

27 Iz tega izhaja, da se domneva upoštevnost vprašanj v zvezi z razlago prava Unije, ki jih je postavilo nacionalno sodišče v normativnem in dejanskem okviru, ki ga to opredeli v okviru lastne odgovornosti in katerega pravilnost Sodišče ne preizkuša. Sodišče lahko zavrže predlog nacionalnega sodišča, samo če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, da bi lahko na zastavljena vprašanja dalo koristne odgovore (sodba z dne 26. julija 2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, točka 24 in navedena sodna praksa).

28 V obravnavanem primeru je iz predlogov za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da nagrada odvetnika in plačilo pravnega svetovalca spadata med pravdne stroške, o katerih mora predložitveno sodišče odločiti.

29 Zato ni očitno, da bi bila zahtevana razlaga prava Unije brez vsakršne zveze z dejanskim stanjem ali predmetom sporov o glavni stvari ali da bi bil problem hipotetičen.

30 Poleg tega ni naloga Sodišča podati razlago nacionalne zakonodaje, ker je takšna razlaga v izključni pristojnosti nacionalnih sodišč (sodba z dne 14. junija 2017, Online Games in drugi, C-685/15, EU:C:2017:452, točka 45 in navedena sodna praksa).

31 Tako je vprašanje, ali lahko predložitveno sodišče izda plačilni nalog za znesek plačila, ki presega dejansko plačani znesek, vprašanje nacionalnega prava, za odgovor na katero Sodišče ni pristojno in o katerem mora presoditi izključno nacionalno sodišče, ki odloča o sporih o glavni stvari.

32 Iz tega izhaja, da so prvo, drugo, tretje, peto in šesto vprašanje za predhodno odločanje dopustna.

33 Na drugem mestu, kar zadeva četrto vprašanje za predhodno odločanje, predložitveno sodišče sprašuje, ali člen 56(1) PDEU nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopkih v glavni stvari, ki odvetniku in njegovi stranki ne dopušča, da se dogovorita za plačilo, ki bi bilo nižje od minimalnega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejelo poklicna organizacija odvetnikov, kot je višji svet odvetniške zbornice.

34 V zvezi s tem je treba spomniti – ker se postavljeno vprašanje nanaša na združljivost zakonodaje iz postopkov v glavni stvari z določbami Pogodbe DEU na področju svobode opravljanja storitev – da se te ne uporabljajo v položaju, v katerem so vsi elementi omejeni na samo eno državo članico (sodba z dne 8. decembra 2016, Eurosaneamientos in drugi, C-532/15 in C-538/15, EU:C:2016:932, točka 45 in navedena sodna praksa).

35 Sodišče je presodilo, da morajo biti konkretni elementi, ki omogočajo vzpostavitev povezave med členi Pogodbe DEU s področja svobode opravljanja storitev ter predmetom ali okoliščinami spora, katerega elementi so omejeni na eno državo članico, razvidni iz predložitvene odločbe (sodba z dne 8. decembra 2016, Eurosaneamientos in drugi, C-532/15 in C-538/15, EU:C:2016:932, točka 46 in navedena sodna praksa).

36 Zato mora v okviru položaja, v katerem so vsi elementi omejeni na samo eno državo članico, predložitveno sodišče Sodišču v skladu z zahtevami člena 94 Poslovnika Sodišča pojasniti, kako je spor, ki ga mora rešiti, kljub njegovi povsem notranji naravi povezan z določbami prava Unije o temeljnih svoboščinah, zaradi česar bi bila zahtevana predhodna razlaga potrebna za rešitev tega spora (sodba z dne 8. decembra 2016, Eurosaneamientos in drugi, C-532/15 in C-538/15, EU:C:2016:932, točka 47 in navedena sodna praksa).

37 V obravnavanem primeru iz predlogov za sprejetje predhodne odločbe ni razvidno, da bi obstajali elementi sporov o glavni stvari, povezani s strankami teh sporov ali z njihovimi dejavnostmi, ki ne bi bili omejeni na Bolgarijo. Poleg tega predložitveno sodišče ne navaja, kako sta navedena spora kljub njuni povsem notranji naravi povezana z določbami prava Unije o temeljnih svoboščinah, zaradi česar bi bila zahtevana predhodna razlaga potrebna za rešitev teh sporov.

38 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da predloga za sprejetje predhodne odločbe ne vsebujeta konkretnih elementov, na podlagi katerih bi bilo mogoče ugotoviti, da se člen 56 PDEU lahko uporablja za okoliščine sporov o glavni stvari.

39 Na podlagi zgornjih ugotovitev je treba ugotoviti, da četrto vprašanje ni dopustno.

Prvo, drugo in tretje vprašanje

40 Predložitveno sodišče s prvim, drugim in tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta v postopkih v glavni stvari, s katero prvič, odvetniku in njegovi stranki ni dovoljeno, da se dogovorita za plačilo v znesku, ki je nižji od najnižjega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejela poklicna organizacija odvetnikov, kakršen je višji svet odvetniške zbornice, saj se v nasprotnem primeru zoper tega odvetnika sproži disciplinski postopek, in drugič, s katero sodišču ni dovoljeno, da naloži povračilo zneska nagrade, ki je nižji od tega najnižjega zneska.

41 Iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da se člen 101 PDEU sicer nanaša le na ravnanje podjetij in ne na zakonodajo ali druge predpise, ki jih sprejmejo države članice, vendar pa je res tudi, da ta člen v povezavi s členom 4(3) PEU, ki določa dolžnost sodelovanja med Unijo in državami članicami, državam članicam nalaga, da ne sprejmejo ali ne ohranjajo v veljavi ukrepov, tudi zakonskih ali podzakonskih, ki bi lahko izničili polni učinek pravil o konkurenci, ki veljajo za podjetja (sodba z dne 21. septembra 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, točka 43 in navedena sodna praksa).

42 Za kršitev člena 101 PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU gre, če država članica bodisi predpiše ali spodbuja sklepanje sporazumov, ki so v nasprotju s členom 101 PDEU, ali krepi učinke takih sporazumov bodisi svojim predpisom odvzame naravo državnega ukrepa s prenosom pristojnosti za sprejetje odločitev, ki posegajo v gospodarsko sfero, na zasebne subjekte (sodba z dne 21. septembra 2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, točka 44 in navedena sodna praksa).

43 To ne velja v položaju, v katerem so cene določene ob upoštevanju meril javnega interesa, ki so določena z zakonom, in državni organi ne prenesejo svojih pooblastil za odobritev ali določitev cen na zasebne gospodarske subjekte, tudi če predstavniki gospodarskih subjektov niso v manjšini v odboru, ki predlaga te cene (glej v tem smislu sodbo z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 31).

44 Prvič, glede vprašanja, ali se z ureditvijo iz postopkov v glavni stvari predpisuje ali spodbuja sklenitev sporazuma med zasebnimi gospodarskimi subjekti, je treba poudariti, da višji svet odvetniške zbornice sestavljajo samo odvetniki, ki so jih odvetniki izvolili iz svojih vrst.

45 Tarifa, ki jo določi taka poklicna organizacija, ima lahko kljub temu državni značaj, zlasti če so člani te organizacije strokovnjaki, ki niso odvisni od zadevnih gospodarskih subjektov in so po zakonu zavezani tarife določiti ob upoštevanju ne le interesov podjetij ali združenj podjetij sektorja, ki jih je imenoval, ampak tudi splošnih interesov in interesov podjetij v drugih sektorjih ali uporabnikov zadevnih storitev (sodba z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 34 in navedena sodna praksa).

46 Da bi se zagotovilo, da člani neke poklicne organizacije dejansko delujejo ob upoštevanju splošnega interesa, morajo biti merila tega interesa dovolj natančno določena z zakonom, obstajati mora učinkovit državni nadzor in pooblastilo države za odločanje na zadnji instanci (glej v tem smislu sodbo z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 41).

47 V obravnavanem primeru ureditev iz postopkov v glavni stvari ne vsebuje nobenega natančnega merila, s katerim bi bilo mogoče zagotoviti, da so najnižji zneski nagrade odvetniku, kot jih je določil višji svet odvetniške zbornice, primerni in upravičeni glede na splošni interes. Ta ureditev zlasti ne določa nobenega pogoja, ki bi ustrezal zahtevam, ki jih je Varhoven administrativen sad (vrhovno upravno sodišče, Bolgarija) oblikovalo v sodbi z dne 27. julija 2016 v zvezi z – med drugim – dostopom državljanov in pravnih oseb do strokovne pravne pomoči in potrebo po preprečevanju tveganja poslabšanja kakovosti opravljenih storitev.

48 Drugič, glede vprašanja, ali so bolgarski javni organi svoja pooblastila glede določanja najnižjih zneskov plačil odvetnikom prenesli na zasebne subjekte, je iz spisa, ki je na voljo Sodišču, razvidno, da je edini nadzor javnega organa glede uredb višjega sveta odvetniške zbornice o določitvi najnižjih zneskov tisti, ki ga izvaja Varhoven administrativen sad (vrhovno upravno sodišče) in ki je omejen na vprašanje, ali so te uredbe v skladu z bolgarsko ustavo in zakonom.

49 Iz tega izhaja, da je treba glede na to, da ni določb, ki bi lahko zagotavljale, da višji svet odvetniške zbornice ravna kot organ javne oblasti – ki deluje v splošnem interesu pod dejanskim nadzorom države, ki ima pooblastila za odločanje na zadnji instanci – poklicno organizacijo, kakršna je višji svet odvetniške zbornice, šteti za poklicno združenje v smislu člena 101 PDEU, ko sprejema uredbe o določitvi najnižjih zneskov plačila odvetnikov.

50 Poleg tega se pravila Unije na področju konkurence za ureditev iz postopkov v glavni stvari uporabijo, le če je mogoče, da ta ureditev omejuje konkurenco na notranjem trgu (glej po analogiji sodbo z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 42).

51 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da določitev najnižjih zneskov plačila odvetnika, katerih obvezna uporaba je določena z nacionalno ureditvijo, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, s tem, da drugim ponudnikom pravnih storitev preprečuje, da določijo zneske plačil, nižje od teh najnižjih zneskov, pomeni horizontalno določanje obveznih najnižjih tarif (glej v tem smislu sodbo z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 43).

52 Na podlagi zgornjih preudarkov je treba ugotoviti, da lahko nacionalna ureditev, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, s katero, prvič, odvetniku in njegovi stranki ni dovoljeno, da se dogovorita za plačilo, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejela poklicna organizacija odvetnikov, kot je višji svet odvetniške zbornice – saj se v nasprotnem primeru zoper odvetnika sproži disciplinski postopek – in drugič, sodišču ni dovoljeno, da naloži povračilo zneska nagrade, ki je nižji od tega najnižjega zneska, omejuje konkurenco na notranjem trgu v smislu člena 101(1) PDEU.

53 Vendar je treba navesti, da za ureditev iz postopkov v glavni stvari, ki določa obvezno uporabo odločitve združenja podjetij, katere cilj oziroma učinek je omejevanje konkurence ali omejevanje svobode delovanja strank ali ene izmed njih, ne velja nujno prepoved, ki jo določa člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU (sodba z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 46).

54 Za namene uporabe teh določb v obravnavanih primerih je namreč treba najprej upoštevati celotni okvir, v katerem je bila odločitev zadevnega podjetniškega združenja sprejeta ali v katerem učinkuje, in še posebej njene cilje. Nato je treba preučiti, ali so omejevalni učinki za konkurenco, ki iz te odločitve

izhajajo, neločljivo povezani z zasledovanjem navedenih ciljev (sodbe z dne 19. februarja 2002, Wouters in drugi, C-309/99, EU:C:2002:98, točka 97; z dne 18. julija 2013, Consiglio nazionale dei geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, točka 53, in z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 47).

55 V teh okoliščinah je treba preveriti, ali so omejitve, ki jih tako določajo pravila iz postopkov v glavni stvari, omejene na tisto, kar je nujno za zagotovitev uresničevanja legitimnih ciljev (sodbe z dne 18. julija 2006, Meca-Medina in Majcen/Komisija, C-519/04 P, EU:C:2006:492, točka 47, z dne 18. julija 2013, Consiglio nazionale dei geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, točka 54, in z dne 4. septembra 2014, API in drugi, od C-184/13 do C-187/13, C-194/13, C-195/13 in C-208/13, EU:C:2014:2147, točka 48).

56 Vendar glede na spis, ki je na voljo Sodišču, to ne more presoditi, ali je za ureditev, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, ki odvetniku in njegovi stranki ne dovoljuje, da se dogovorita za plačilo, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejela poklicna organizacija odvetnikov, kot je višji svet odvetniške zbornice, mogoče šteti, da je nujna za uresničevanje legitimnega cilja.

57 Predložitveno sodišče mora glede na celotni okvir, v katerem je višji svet odvetniške zbornice sprejel uredbo ali v katerem ta uredba učinkuje, preveriti, ali je mogoče – ob upoštevanju vseh upoštevnih elementov, ki so mu na voljo – šteti, da so pravila, s katerimi do določene omejitve iz postopkov v glavni stvari, nujna za uresničevanje tega cilja.

58 Na podlagi navedenega je treba na prvo, drugo in tretje vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU razlagati tako, da lahko nacionalna ureditev, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, s katero, prvič, odvetniku in njegovi stranki ni dovoljeno, da se dogovorita za plačilo, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejela poklicna odvetniška organizacija, kot je višji svet odvetniške zbornice – saj se v nasprotnem primeru zoper odvetnika sproži disciplinski postopek – in drugič, sodišču ni dovoljeno, da naloži povračilo zneska nagrade, ki je nižji od tega najnižjega zneska, omejuje konkurenco na notranjem trgu v smislu člena 101(1) PDEU. Predložitveno sodišče mora preveriti, ali taka ureditev glede na konkretni način njene uporabe dejansko ustreza legitimnim ciljem in ali so tako postavljene omejitve omejene na to, kar je potrebno za zagotavljanje uresničevanja teh legitimnih ciljev.

Peto in šesto vprašanje

59 Predložitveno sodišče s petim in šestim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU in Direktivo 77/249 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere so pravne osebe in samostojni podjetniki upravičeni do povračila plačila odvetnika, ki ga naloži nacionalno sodišče, če jih je zastopal pravni svetovalec.

60 V zvezi s tem zadostuje ugotoviti, da za navedeno ureditev ni mogoče šteti, da predpisuje ali spodbuja sklepanje sporazumov, ki so v nasprotju s členom 101 PDEU, ali da krepi učinke takih sporazumov.

61 Zato člen 101(1) PDEU ne nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere so pravne osebe in samostojni podjetniki upravičeni do povračila plačila odvetnika, ki ga naloži nacionalno sodišče, če jih je zastopal pravni svetovalec.

62 Poleg tega, ker Direktiva 77/249 ne vsebuje nobene določbe, ki bi urejala povračilo plačila ponudnikov pravnih storitev, ki ga naloži sodišče, je treba šteti, da navedena nacionalna ureditev ne spada niti na področje uporabe Direktive 77/249.

63 Glede na zgornje ugotovitve je treba na peto in šesto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU in Direktivo 77/249 razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere so pravne osebe in samostojni podjetniki upravičeni do povračila plačila odvetnika, ki ga naloži nacionalno sodišče, če jih je zastopal pravni svetovalec.

Sedmo vprašanje

64 Predložitveno sodišče s sedmim vprašanjem sprašuje, ali je treba Direktivo 2006/112 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere je DDV sestavni del nagrade registriranih odvetnikov, zaradi česar so te nagrade dvojno obdavčene iz naslova DDV.

65 V skladu s členom 78, prvi odstavek, točka (a), Direktive 2006/112 vključuje davčna osnova zlasti davke, dajatve, prelevmane in takse, razen DDV.

66 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu s sodno prakso Sodišča načelo davčne nevtralnosti, ki je neločljiv del skupnega sistema DDV, nasprotuje temu, da bi obdavčitev poslovnih dejavnosti davčnega zavezanca povzročila dvojno obdavčenje (glej v tem smislu sodbi z dne 23. aprila 2009, Puffer, C-460/07, EU:C:2009:254, točka 46, in z dne 22. marca 2012, Klub, C-153/11, EU:C:2012:163, točka 42).

67 V obravnavanem primeru, v katerem je predložitveno sodišče v predlogu za sprejetje predhodne odločbe v zadevi C-427/16 ugotovilo, da nacionalna ureditev iz postopka v glavni stvari povzroča dvojno obdavčenje odvetniških nagrad z DDV, taka ureditev ni v skladu ne s členom 78, prvi odstavek, točka (a), Direktive 2006/112 ne z načelom davčne nevtralnosti, ki je neločljiv del skupnega sistema DDV.

68 V teh okoliščinah je treba na sedmo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 78, prvi odstavek, točka (a), Direktive o DDV razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere je DDV sestavni del nagrade registriranih odvetnikov, če to povzroča dvojno obdavčenje teh nagrad iz naslova DDV.

Stroški

69 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

1. **Člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU je treba razlagati tako, da lahko nacionalna ureditev, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, s katero, prvič, odvetniku in njegovi stranki ni dovoljeno, da se dogovorita za plačilo, ki je nižje od najnižjega zneska, določenega z uredbo, ki jo je sprejela poklicna organizacija odvetnikov, kot je Vissh advokatski savet (višji svet odvetniške zbornice, Bolgarija) – saj se v nasprotnem primeru zoper odvetnika sproži disciplinski postopek – in drugič, sodišču ni dovoljeno, da naloži povračilo zneska nagrade, ki je nižji od tega najnižjega zneska, omejuje konkurenco na notranjem trgu v smislu člena 101(1) PDEU. Predložitveno sodišče mora preveriti, ali taka ureditev glede na konkretni način njene uporabe dejansko ustreza legitimnim ciljem in ali so tako postavljene omejitve omejene na to, kar je potrebno za zagotavljanje uresničevanja teh legitimnih ciljev.**

2. **Člen 101(1) PDEU v povezavi s členom 4(3) PEU in Direktivo Sveta 77/249/EGS z dne 22. marca 1977 o učinkovitem uresničevanju svobode opravljanja storitev odvetnikov je treba razlagati tako, da ne nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere so pravne osebe in samostojni podjetniki upravičeni do povračila plačila odvetnika, ki ga naloži nacionalno sodišče, če jih je zastopal pravni svetovalec.**

3. **Člen 78, prvi odstavek, točka (a), Direktive Sveta 2006/112/ES z dne 28. novembra 2006 o skupnem sistemu davka na dodano vrednost je treba razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kakršna je ta iz postopkov v glavni stvari, na podlagi katere je davek na dodano vrednost sestavni del nagrade registriranih odvetnikov, če to povzroča dvojno obdavčenje teh nagrad iz naslova davka na dodano vrednost.**

Podpisi